

KİTAP TANITIMI: 1909 ADANA ERMENİ OLAYLARI: 5 ADANALI NE DİYOR? - AHMET ERDOĞDU

Hazel ÇAĞAN ELBİR

Analist

1909 Adana Ermeni Olayları: 5 Adanalı Ne Diyor?

Ahmet Erdoğan

Adana: 182 sayfa

ISBN: 978-605-030-683

Türkçe

2012de yayınlanan Belgelerle II. Meşrutiyetten Tehcire Adana Ermeni Olayları Günlüğü adlı bir kitabı da bulunan Ahmet Erdoğan, 1968de Ankara Mühendislik ve Mimarlık Akademisine girmiştir. 1974te İnşaat Mühendisi olarak mezun olmuştur. Erdoğanun ayrıca 1909 Adana Ermeni Olaylarına Başka Bir Pencereden Bakmak isimli henüz yayımlanmamış bir kitap çalışması da bulunmaktadır.

1909 Adana Ermeni Olayları: 5 Adanalı Ne Diyor?, E. Büyükelçi Onur Öymenin önsözyle yayınlanmış, 1915 olaylarından önce Anadolu'da, bilhassa Adanada meydana gelen Ermeni ayaklanmalarını önde gelen beş Adanalının yaşadıklarından aktaran bir çalışmadır. Bu çalışmada yazar, yabancı diplomatların raporlarına da yer vererek kitabın savlarını doğrulamaktadır. İstanbul'daki 31 Mart olaylarının ertesi günü başlayan Adanadaki Ermeni olayları 12 gün sürmüştür. Adanada ilk üç gün Müslümanlara yönelik katliamlar gerçekleştiren Ermeniler, olayların bir süre yatışmasını takiben eylemlerine devam etmiştir. Kitapta, 1909 Adana Ermeni olaylarına ilişkin çarpıcı bilgilere de yer verilmektedir. Bu bağlamda, günümüz tarihçileri, 31 Mart olayları ve Adanadaki Ermeni ayaklanmaları arasında doğrudan bir ilişki bulunmadığını ortaya koymuştur. 31 Martta Osmanlı devlet otoritesinin üzerinde şüphe yaratan durumların oluşması, Adanadaki karışıklığı tetiklemiştir. Berlin Anlaşması ile bağımsızlığını kazanan, bazı Osmanlı halkları gibi Ermeniler de bağımsızlık hevesiyle hareket etmiştir. Adana olaylarının tarihteki temelinde Osmanlı Devletinin 93 Harbi (Osmanlı-Rus Savaşı) hezimetin ve bunu takiben belli unsurların bağımsızlıklarını kazanmasının yattığını söylemek mümkündür. Anadolu'da faaliyet gösteren Ermeni terör grupları ve bu grupların iletişim içinde olduğu İngilterede

kurulan Ermeni derneklerine mensup İngilizler kutsal topraklar olarak nitelendirdikleri Anadolu'ya misyonerlik faaliyetleri için gelmiştir. Bu faaliyetler kapsamında Ermenilere silah tedariki de bulunmaktadır. Kitapta, 1880lerden başlayarak, Kıbrıs Adasını bir silah deposu gibi kullanan firari Ermenilerin, buradan silah tedarik ederek Anadolu'ya nasıl silah soktukları ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Silahların Adaya nakliyesinde İngilizlerin büyük rolü olduğunun altı çizilmiştir. Ermenilerin silah tedarik ettiklerine dair yazışmalara da ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Sadece İngilizler değil, Amerikalıların da Zeytûn ve Anadolu'daki diğer ayaklanmaların ardından Osmanlıya yönelik planları ve misyonerlik faaliyetleri kitapta yer almaktadır.

Kitapta Adananın o dönemdeki önde gelen beş ismine Ali Münif Yeğenağa, Damar Arıkoğlu, Ahmet Remzi Yüregir, İhsan Fikri (Mehmet İhsan) ve İsmail Safa Özlerin tanıklıklarına yer verilmiştir. Milletvekilliği ve gazetecilik yapmış Adanalı bu beş isim, Adanada şahit oldukları gelişmeleri belgelemiştir. Adanada isyan eden Ermenileri koruyan bir isim olan Vali Bahri Paşanın, Adana isyanındaki yanlış ve hatalı tutum ve kararları için Adana Valiliğinden alındığı Ali Münif Yeğenağa, Damar Arıkoğlu Ahmet Remzi Yüregir tarafından yazılmış belgelerde vurgulanmıştır.

Kitabında tarafsız bir şekilde ses getirmiş 92 kaynağa atıfta bulunan Erdoğan, bu kaynaklara dayanarak okuyucuya çok çarpıcı bilgiler sunmaktadır. Olaylar sırasında İngiliz belgelerine göre 40 bin silahın Anadolu'ya girmiş olması, Ermeni nüfusun neredeyse iki katına çıkmış olması ve Ermenilere silah tedarik eden ülkelerin İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya ve Amerika savaş gemilerinin Anadolu'nun güney sahillerinde gezinmeye başlamalarının okuyucunun dikkatine sunulması kitabı daha da cazip kılmaktadır. Ermeni isyanlarının arkasındaki olayların bir örgü gibi işlendiğini gösteren kitap, bu döneme ait kaynakların birbirini tamamlar şekilde nasıl kullanılacağını gösteren örnek bir çalışma niteliği taşımaktadır.

Yazar Hakkında :

Hazel Çağan-Elbir AVİM'de analist olarak çalışmaktadır. Çağan-Elbir, Atılım Üniversitesi Politik Ekonomi bölümünde doktora çalışmalarına devam etmektedir.

Atıfta bulunmak için: ELBİR, Hazel ÇAĞAN. 2026. "KİTAP TANITIMI: 1909 ADANA ERMENİ OLAYLARI: 5 ADANALI NE DİYOR? - AHMET ERDOĞDU." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2017 / 4. Ocak 09. Erişim Haziran 27, 2026. <https://www.avim.org.tr/tr/Yorum/KITAP-TANITIMI-1909-ADANA-ERMENI-OLAYLARI-5-ADANALI-NE-DIYOR-AHMET-ERDOGDU>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

 @avimorgtr

 <https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır